

Effect crisis op inkomensongelijkheid

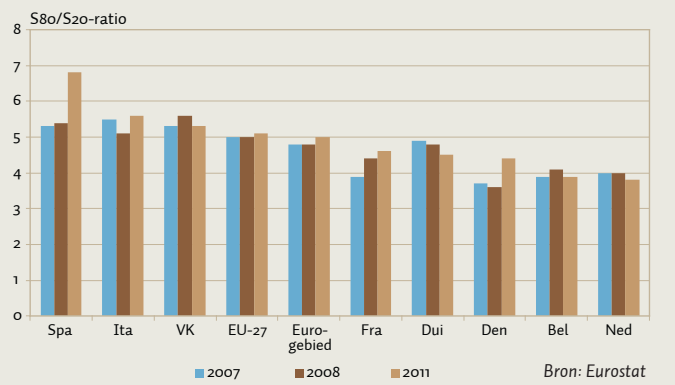
INTERNATIONAAL

De economische crisis van eind 2008 en 2009 laat diepe sporen na. Een aantal zuidelijke Europese lidstaten kampen met een fors opgelopen werkloosheid, terwijl de hervormingen en consolidatiemaatregelen een noodzakelijke maar zware wissel op de economie trekken. Veel noordelijke lidstaten ontworstelen zich met moeite uit de greep van de crisis en laten zeer bescheiden groei zien of verkeren in balansrecessie. Ook in Nederland is het bruto binnenlands product (bbp) nog niet op het niveau van voor de crisis. In dit opzicht is het interessant om te bezien hoe de krimp of bescheiden groei wordt verdeeld. Is de inkomensongelijkheid in Europese landen toe- of juist afgenomen in de afgelopen jaren?

De figuur toont voor een aantal Europese landen de ontwikkeling van de ratio tussen het inkomen van de 20 procent hoogste inkomens en de 20 procent laagste inkomens voor drie jaren: 2007 en 2008 als precisisjaren en 2011 als meest recente jaar waarover gegevens beschikbaar zijn. De figuur laat zien dat de gemeten inkomensongelijkheid over het algemeen opmerkelijk weinig is veranderd. Alleen in Spanje lijkt deze fors te zijn toegenomen. Maatstaven voor inkomensongelijkheid dienen met de nodige voorzichtigheid te worden benaderd. Het is immers geen sinecure om een verdeling van een reeks van getallen via een uniek getal weer te geven. Een robuustheidscheck op nationale cijfers bevestigt – voor Nederland – het beeld van een weinig veranderde inkomensverdeling: ook het CBS rapporteert een stabiele ontwikkeling van de Gini-coëfficiënt, de Theil-coëfficiënt of bijvoorbeeld de 80-20-percentielratio over de afgelopen jaren.

De stabiliteit op macroniveau wil niet zeggen dat onderliggend geen verschuivingen optreden. Uit de figuur blijkt echter dat de grootte van de onderliggende bewegingen bescheiden is, dan wel dat deze bewegingen elkaar per saldo compenseren. Bij de figuur passen tot slot twee belangrijke kanttekeningen. Ten eerste kunnen effecten met (grote) vertraging optreden. Ten tweede zijn deze statistieken alle gebaseerd op het gemeten inkomen. Niet-monetaire dimensies van economische ongelijkheden komen hierin niet tot uitdrukking. ■ **EMIEL AFMAN** (MINISTERIE VAN FINANCIËN)

Effect crisis op inkomensongelijkheid enkele Europese landen

Lage rente stuwt grensoverschrijdende derivatenposities

MONETAIR

Financiële derivaten zijn steeds belangrijker voor het externe vermogen van Nederland – het verschil tussen buitenlandse activa en passiva. De figuur laat zien dat het bedrag dat gemoeid is met grensoverschrijdende posities in deze beleggingsinstrumenten de afgelopen twee jaar is verdubbeld tot ruim 600 miljard euro.

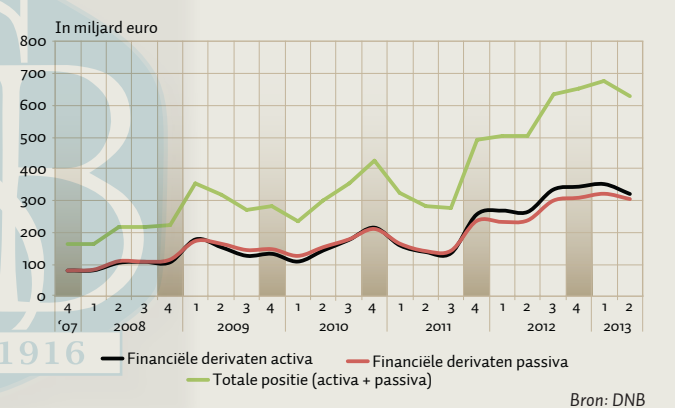
Voor het externe vermogen van Nederland zijn rentederivaten verreweg het meest overheersende derivaat. Eind maart besloeg de marktwaarde van de twee meest voorkomende rentederivaten (*interest rate swaps* en *future rate agreements*) ongeveer 90 procent van het totale grensoverschrijdende bezit aan derivaten.

De grote omvang van derivaten, en rentederivaten in het bijzonder, heeft te maken met de structuur van de Nederlandse economie, met een relatief groot bankwezen en een omvangrijke pensioensector. Pensioenfondsen en banken proberen met rentederivaten hun renterisico's te beperken. Pensioenfondsen dekken zich in tegen een daling van de lange rente, omdat de gemiddelde looptijd van hun verplichtingen langer is dan die van hun beleggingen. Hierdoor verslechtert hun positie bij een rentedaling. Voor banken geldt het omgekeerde. Zij financieren zich vooral kort (bijvoorbeeld met spaartegoeden) en zetten hun geld voor een langere periode uit.

De sterke daling van de markttrentes in de afgelopen jaren heeft een sleutelrol gespeeld in de gestegen marktwaarde van zowel de vorderingen (activa) als verplichtingen (passiva) op rentederivaten. Dat komt doordat de marktwaarde van rentederivaten stijgt als het verschil tussen de verwachte rentebetalingen en -ontvangsten toeneemt. Partijen die zich indekken

tegen een rentestijging, zoals banken, zagen bij de recente rentedalingen hun verplichtingen op derivaten sterk toenemen. Partijen die zich wilden beschermen tegen een rentedaling, zoals pensioenfondsen, hebben de afgelopen jaren juist veel winst behaald op hun derivaten. Sinds het eerste kwartaal van 2013 komen de markttrentes weer licht boven hun historisch lage niveaus uit. De verplichtingen van banken op rentederivaten daalden hierdoor in deze periode licht, net als de vorderingen van de pensioenfondsen. ■ **EVA HAGENDOORN EN RINI HILLEBRAND** (DNB)

Marktwaarde grensoverschrijdende posities in derivaten

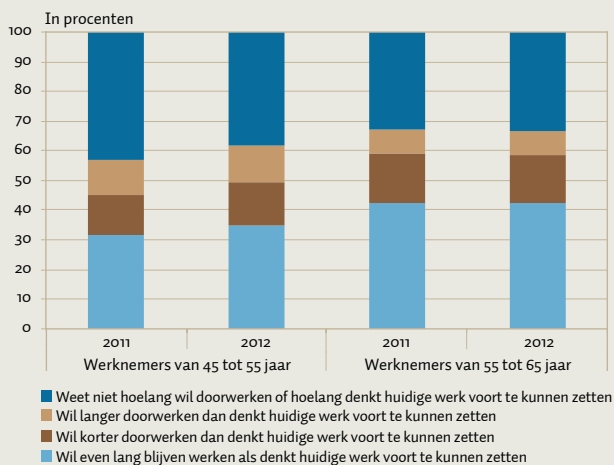

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Doorwerken zolang als het gaat

Van de huidige generatie werkenden wordt verwacht dat ze langer dan eerdere generaties doorwerken. Daartoe wordt vanaf 2013 de AOW-leeftijd stapsgewijs verhoogd en zijn al sinds 2006 de prepensioenregelingen versoerd. Sindsdien is de gemiddelde pensioenleeftijd met ruim 2 jaar toegenomen, tot ruim 63 jaar in 2012.

Mening van werknemers van 45 tot 65 jaar, naar leeftijd, 2011–2012

Bron: TNO/CBS, Nederlandse Enquête Arbeidsomstandigheden, 2011–2012

Dat is vrijwel gelijk aan de leeftijd tot waarop 45- tot 55-jarige werknemers eind vorig jaar dachten in staat te zijn om hun huidige werk voort te zetten. Ook wilden zij tot deze leeftijd blijven werken. Gemiddeld genomen wilden werknemers van 45 tot 55 jaar dus even lang doorwerken als zij verwachtten hun huidige werk te kunnen voortzetten.

Bij de 55- tot 65-jarigen die nog als werknemer aan de slag zijn, ligt dit anders. Zij verwachten iets langer te kunnen doorwerken in hun huidige baan dan zij eigenlijk willen. Gemiddeld dachten zij eind vorig jaar tot vlak voor hun 65e verjaardag in staat te zijn om hun huidige werk voort te zetten, maar wilden zij een half jaar eerder stoppen.

Tenminste, de werknemers die een concreet idee hadden over hun pensioenleeftijd. Een aanzienlijk deel van de werknemers kan namelijk nog niet inschatten hoelang zij willen doorwerken of verwachten dit te kunnen (figuur). Zo wist eind vorig jaar bijna 40 procent van de 45- tot 55-jarige werknemers dit niet en ruim 30 procent van de 55- tot 65-jarigen. De onwetendheid is bij de eerste leeftijdsgroep wel afgenomen vergeleken met een jaar eerder.

Van de oudere werknemers met een idee over hun pensioenleeftijd willen de meesten net zo lang doorwerken als zij denken daartoe in staat te zijn in hun huidige werk. Slechts een klein deel wil eerder stoppen en een nog wat kleiner deel zou eigenlijk langer willen doorwerken. Zo wilde 35 procent van de 45- tot 55-jarigen die eind 2012 werkzaam waren als werknemer doorwerken zolang als het gaat in het huidige werk. Daarentegen wilde 14 procent eerder stoppen en 12 procent juist langer doorwerken. ■ **GODELIEF MARS** (CBS)

Concurrentie tussen boekhandel en bibliotheek

Het aandeel van e-books in de omzet van Nederlandse boekhandels ligt momenteel op ongeveer 2 procent en de prognose is dat dit snel verder zal oplopen. Bibliotheken willen meer e-books gaan uitlenen (*e-lending*) en een recente enquête biedt inzichten in de concurrentie van e-lending met de boekhandel. Daarin is respondenten gevraagd of ze belangstelling zouden hebben voor het lenen van e-books van de bibliotheek of de boekhandel, in de vorm van een vast bedrag per jaar of een bedrag per titel. Ongeveer een derde van hen heeft in beginsel belangstelling en wil betalen voor het lenen van

e-books. Daarbij is de belangstelling voor de bibliotheek iets hoger dan voor de boekhandel, en men betaalt liever een vast bedrag per jaar dan een bedrag per titel. Het gemiddelde van de maximale betalingsbereidheid is 30,11 euro voor een vast bedrag per jaar bij de bibliotheek en 33,07 euro bij de boekhandel. De mediaan ligt in beide gevallen op 25 euro. In een model waarbij per boek wordt afgerekend is de gemiddelde betalingsbereidheid 2,03 euro via de bibliotheek en 2,48 euro via de boekhandel, met een mediaan van 1 respectievelijk 2 euro.

Deze resultaten geven aan dat er substitutie is tussen bibliotheek en boekhandel. Het aantal mensen met belangstelling voor lenen in de boekhandel en lenen in de bibliotheek is ongeveer even groot. De groepen die in de tabel zijn genoemd overlappen sterk: 75 procent van de consumenten die bereid zijn te betalen voor het lenen van e-books heeft belangstelling voor beide kanalen. Het feit dat voor het lenen van e-books via de boekhandel een iets hogere prijs wordt genoemd, heeft vermoedelijk te maken met de acceptatie van een iets commerciële tarief voor dit kanaal. De waardering voor de twee kanalen (uitgedrukt als betalingsbereidheid) verschilt niet veel, maar valt in het voordeel uit van de boekhandel. Wanneer beide kanalen 25 euro per jaar zouden vragen voor het onbepaald lenen van e-books zou ongeveer 16 procent van de respondenten dit doen. Zij zouden een keuze maken tussen bibliotheek of boekhandel, die met elkaar zouden concurreren voor deze lezers. ■ **ROB**

Betalingsbereidheid voor e-lending¹

Kanaal en aanbod	Aandeel belangstellenden bij p > 0 euro (in procenten)	Maximale betalingsbereidheid (in euro's)	
		Gemiddelde	Mediaan
Bibliotheek, per boek	34,1	2,03	1,00
Bibliotheek, per jaar	37,2	30,11	25,00
Boekhandel, per boek	31,8	2,48	2,00
Boekhandel, per jaar	32,7	33,07	25,00

¹ De gegevens over betalingsbereidheid zijn op basis van respondenten waarvoor de betalingsbereidheid boven nul ligt.

Bron: CentERdata/IViR; SEO-rapport 2012(83)

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.